

SLOVENSKO ETNOGRAFSKO DRUŠTVO

Milko Matičetov

Tudi pomembna, široko zastavljena etnografska ali etnološka dela so se v naši preteklosti rojevala po zaslugi prizadevnih posameznikov. Valvasor na svojih pionirskih potih ni imel tovariša; čas romantike je zdramil precej zbiralcev, vendar do prave sinteze tedaj nismo prišli, ker je izmed zmožnejših organizatorjev prvi — Korytko — prekmalu umrl, drugi — Vraz — pa zašel na ilirsko stranpot; kasnejši literarni rod — Valjavec, Jurčič, Levstik, Trdina — je iskal poti k ljudskemu izročilu in iz njega čisto po svoje, kajpada brez ožje medsebojne povezanosti; v drugi polovici stoletja se začenjajo pogosteje oglašati teoretiki, sprva še nekam romantično zasanjano, potem vse bolj trezno in tehtno; tako smo ob izteku prejšnjega stoletja z dr. Štrekljem prvič dosegli vrh, srečno združitve zbirateljske delavnosti in teoretične misli. Za veliko zbirko »Slovenske narodne pesmi« je uredniku zares uspelo mobilizirati slovensko javnost, za zbirko ljudskih pesmi z napevi pa zbrati okoli sebe plejado strokovnih sodelavcev. In vendar je tudi to delo še zmerom tako ozko zvezano z eno osebnostjo, da z njo stoji in pade, kakor se je žal pokazalo ob prezgodnji Štrekljevi smrti.

V našem stoletju so močno pospešile napredek etnografskega dela na Slovenskem ustanove, kjer je bilo vrsti ljudi omogočeno, da se poklicno posvetijo samo stroki. Tako so med dvema vojnama nastali Etnografski muzej v Ljubljani (namesto poprejšnjega skromnega etnografskega oddelka v Kranjskem deželnem muzeju), Maroltov »Folklorni inštitut« pri Glasbeni Matici (sedanji Glasbeno narodopisni inštitut), etnološka stolica na ljubljanski univerzi, po osvoboditvi pa še narodopisni inštitut pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. Kajpada so se s tem razširile tudi izdajateljske možnosti, pri čemer je treba predvsem omeniti glasnik Etnografskega muzeja »Etnolog«. Nerazdružljivo z aktivnostjo Etnografskega muzeja v Ljubljani je tudi sintetično delo »Narodopisje Slovencev«, prvo svoje vrste pri nas, nastalo ob sodelovanju širšega kroga strokovnjakov.

Razumljivo je, da je bil pri rasti slovenske etnografije delež Ljubljane precejšen in marsikdaj odločilen, vendar ne smemo prezreti tudi drugih središč, ki so ne samo podpirala, ampak včasih tudi prehitela ljubljanska prizadevanja. Pomislimo le na Celovec, Maribor, Gorico, Celje! In ni naključje, da je ravno v enem teh središč — v Mariboru —

prvič prišla do veljave tudi etnografija, čeprav samo kot odsek v mejah organizacije, ki ji je bil uradni naslov »Zgodovinsko društvo« (ustanovljeno leta 1903), ki pa je vendarle od vsega začetka poimenovalo svoje glasilo »Časopis za zgodovino in narodopisje«. Tudi na slovenskem zahodu — v Gorici — je bilo pred prvo vojno načeto etnografsko delo v mejah tamkajšnjega muzejskega društva (prim. goriško »Vedo«), žal pa je svetovni vihar pometel z vsem, ne da bi se bili mogli pokazati prvi sadovi dela. V Ljubljani pri »Muzejskem društvu za Kranjsko« (od 1919 »za Slovenijo«) o kakem etnografskem delovanju skorajda ni moč govoriti. Do ustanovitve prvega izrečno in samo etnografskega društva na Slovenskem je prišlo leta 1959. Etnolog XIII, 174, je o tem na kratko poročal:

»Začetkom avgusta [1959] je bilo ustanovljeno Etnografsko društvo v Ljubljani v podporo in pomoč Etnografskemu muzeju poleg namena očitovanja, ohranjanja in zbiranja etnografskih predmetov in pospeševanja etnografske znanosti. Predsedstvo društva je prevzel direktor muzeja dr. N. Županič, tajnik je g. Vekoslav Bučar, v odboru in društvu so še drugi vidnejši slovenski etnografi.«

To društvo pa je kmalu ugasnilo, med drugim tudi zato, ker so takrat nastopila usodna leta okupacije, ko je Slovincem šlo za biti ali ne biti.

Čas po osvoboditvi, čas, ki je potekal v znamenju čimprejšnje obnove opustošene domovine, je tudi od slovenskih etnografov terjal vrsto odgovornih, neodložljivih del: obnovitev med vojsko pretrganih predavanj iz etnologije na ljubljanski univerzi, da bi mogli priti do prepotrebnih novih kadrov; nadaljevanje ali boljše prenovitev osrednjega slovenskega strokovnega glasila; preureditev razstavnih zbirk in razširitev predmetnega fonda Etnografskega muzeja v Ljubljani, tako da bi ne bil več samo kranjska deželna ustanova, temveč ena izmed osrednjih slovenskih znanstvenih in kulturnih ustanov, če le mogoče v lastni stavbi; preureditev ali ustanovitev etnografskih oddelkov v kompleksnih muzejih v provinci; pospešeno organizacijo zbiralnega dela na podeželju, da bi nas ne prehitel razvoj, ki bistveno spreminja podobo slovenske vasi in da bi zajeli — dokler je še čas za to — čim več dokumentarnega gradiva o nekdanji gmotni, družbeni in duhovni kulturi slovenskega ljudstva; skrb za nekatera doslej pri nas po mačehovsko ali nenačrtno gojena poglavja duhovne kulture, kot so ustno slovstvo, posebej prozno, običaji in igre.

Pri izpolnjevanju teh nelahkih nalog in ob reševanju sprotnih teoretičnih in praktičnih vprašanj smo kajpada nešteto krat imeli v mislih potrebo društvene povezave in se o tem celo posvetovali s hrvatskimi sosedmi, vendar je moralo preteči dobro desetletje do odločilnega koraka. Zadnja pobuda je to pot prišla iz vrst naših etnomuzikologov, ki so bili leta 1952 soustanovitelji »Udruženja glasbenih folklorista Jugoslavije«. Ko je to društvo leta 1955 na željo članstva uvidevno odprlo vrata tudi nemuzikologom in obenem primerno spremenilo svojo ureditev in ime, ni bilo nobene ovire, da bi se tudi Slovenci ne organizirali v lastno

»Društvo slovenskih folkloristov« in postali član Zveze folklornih društev Jugoslavije. Razvoj pa se pri nas ni ustavil na tej stopnji, ampak je težil k še večji razširitvi društva, tako da bi se v njem mogli počutiti neutesnjene vsi člani, ki se jih je bilo do spomladi leta 1957 vpisalo že okoli petdeset (sedanje članstvo: 64 rednih in 2 častna člana). To dejansko stanje je bilo tudi formalno sankcionirano na občnem zboru dne 29. junija 1957, ko je društvo privzelo svoje sedanje ime — »Slovensko etnografsko društvo«.

Nameni društva so — če naj se zaradi kratkosti zatečemo kar k suhi formulaciji pravilnika — med drugim tile: »organiziranje in podpiranje vsakovrstne znanstvene, umetniške in propagandne delavnosti na področju materialne, socialne in duhovne kulture; povezovanje znanstvenikov, umetnikov in strokovnih delavcev ter institucij in organizacij na področju ljudske kulture; zaščita ljudske umetnosti in boj proti njeni profanaciji«.

Za doseg svojih namenov je društvo seveda odločeno aktivno nastopati v javnosti. S kakšnimi problemi se ta čas spoprijemlje, naj pokaže kratek izvleček iz sklepov zadnjega občnega zbora z dne 28. junija 1958. leta: Da bi bilo nujno v univerzitetnih učnih načrtih dati poseben poudarek ljudskemu slovstvu in ljudski likovni umetnosti, bodisi pri stolici za etnologijo ali za slovensko literaturo oziroma umetnostno zgodovino; — da se izvede varstvo ljudske arhitekture; — da se v etnografske in muzejske ustanove pritegnejo diplomirani etnologi na prazna ali nestrokovno zasedena mesta; — da se ustanovi delovna skupina za sestavo slovenske etnografske bibliografije; — da odbor za etnografski film doseže stik z umetniškimi vodstvi filmskih podjetij; — da se vsako leto na drugem kraju priredi zborovanje z občnim zborom.

Posebej so se sklepi dotaknili tudi našega stališča do dveh društvenih organizacij na ozemlju Jugoslavije. Poleg že omenjene Zveze društev folkloristov Jugoslavije obstoji namreč od leta 1957 tudi še Etnološko društvo Jugoslavije (glej poročilo o njem na str. 212 sl.). Ob ustanovitvi le-tega je samo naše društvo odkrito izrazilo svoje načelne pomisleke, kaj bi z dvema organizacijama, katerih program in torišče sta v marsičem enaka. In kakor pred letom dni, tako smo kajpada še zmerom prepričani, da je dvotirnost nekoristna in da skriva v sebi resne nevarnosti za normalen razvoj naše stroke. Osnovne organizacijske celice za uspešno in nemoteno delo so namreč po naši oceni edinole enotna in močna društva po republikah. Zato je vroča želja vseh članov Slovenskega etnografskega društva, da bi se Zveza društev folkloristov in Etnološko društvo Jugoslavije čimprej sporazumeli med sabo in zlili v eno samo organizacijo zveznega značaja. Ne da bi čakalo, kdaj bo do tega prišlo, pa je Slovensko etnografsko društvo trdno odločeno, delati po svojih najboljših močeh za napredek etnografske znanosti v ožji domovini Sloveniji, v Jugoslaviji in v svetu.

Slovensko etnografsko društvo nam ne zbuja samo upanje, ampak nam je lahko tudi porok, da bomo delali složno naprej kakor v času

obnove. Danes ne med ljubljanskimi etnografskimi zavodi ne v ustanovah ali oddelkih po drugih središčih ne med raziskovalci in ljubitelji zasebniki ni nikogar, ki bi mogel tako kot društvo skrbeti za medsebojno zvezo, posredovati pri delitvi dela in področij, pripravljati morebitne skupne nastope in podobno. In ko se na vseh koncih in krajih, v vseh mogočih strokah kažejo odlični sadovi organiziranega, koordiniranega dela kolektivov in posameznikov, je pač treba priznati, da je tudi za etnografijo čas osamljenih delovnih akcij dokončno minil.

Résumé

LA SOCIÉTÉ ETHNOGRAPHIQUE SLOVÈNE

La première association des ethnographes de Slovénie remonte à l'an 1939, où fut fondée, à Ljubljana, sous la présidence du professeur dr. Niko Županič, l'«Etnografsko društvo» (Société ethnographique). Mais la Société dû bientôt disparaître, car la Guerre venait d'éclater et la Slovénie fut occupée. Après la libération, les ethnographes slovènes prenaient part active au renouveau matériel et spirituel de la patrie dévastée, s'imposant d'urgence, et ne trouvaient pas, tout de suite, le temps à s'organiser dans un organisme à part. Ce ne furent que les ethnomusicologues qui fondèrent, les premiers, leur association à eux, association encore unique pour toute la Yougoslavie (1952). Mais dès que de nombreux folkloristes qui n'étaient pas d'ethnomusicologues eurent résolu à adhérer à la nouvelle organisation, celle-ci s'en rendit compte et s'élargit sans hésiter; elle adopta le système fédéral et devint l'«Union des Sociétés des Folkloristes de Yougoslavie» (1955). Y adhéra la «Société des folkloristes slovènes» qui venait de se former en 1956. Cet organisme réussit, en peu de temps, à réunir presque tous les spécialistes slovènes, non seulement ceux qui se vouent aux recherches de la culture spirituelle, mais aussi ceux qui travaillent au domaine des cultures sociale et matérielle du peuple slovène. D'une manière tout à fait naturelle, il en résulta une nouvelle situation dans l'association qui, se rendant compte du nouvel état des choses, prit le nom de «Slovensko etnografsko društvo» (Société ethnographique slovène). Cette Société est, toutefois, toujours affiliée à l'«Union des Sociétés des Folkloristes de Yougoslavie», et ne fait pas partie de la récente «Société ethnologique yougoslave», fondée en 1957. C'est que les statuts de celle-ci ne conviennent pas tout à fait aux membres de l'organisme slovène; ceux-ci refusent surtout l'organisation selon le principe centraliste. Cependant, les membres de la «Société ethnographique slovène» désirent vivement de voir naître, au plus tôt possible, une entente raisonnable entre l'«Union des Sociétés des Folkloristes de Yougoslavie» et la «Société ethnologique yougoslave» ou, mieux encore, une fusion des deux organismes. C'est qu'ils sont convaincus qu'une double organisation des ethnologues du même pays reste une anomalie. La jeune «Société ethnographique slovène» est, malgré tout, ou justement pour cette raison, fermement décidée à se vouer, de son mieux, au progrès de la science ethnographique, aussi bien en Slovénie, qu'en Yougoslavie et dans le monde.